

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Utkommer hvarje Söndag

ILLUSTRERADT

Pris för 3 Månader 1 Rdr. B^{co}

Enkla. N^o

8 sk. B^{co}

SÖNDAGS MAGASIN.

N° 2

Götheborg, Söndag d. 9 April 1848.

2 Qvar.

Martins begrafning.

En döds mans Brev.

Emot slutet af 17:de århundradet såg man på Hohenstrasse i Antwerpen två köpmansbodas brevid hvarandra, utan för hvilka de förbigående stannade, intagna af de präktiga sakerna, som wore framsällda till försäljning. De tillhörde herrarne Ger'ard och Martin, hvilka, sedan de en lång tid med framgång drifvit sin handelsrörelse till sammans, började göra affärer på egen hand. Gerhard såg nu med förtrytelse, huru med hvarje dag Martins handel tilltog och florerade, under det hans rörelse mer och mer aftog. Han hade en ganska häftig karakter och hans hat war alltid förbundet med hämndlystnad. Sedan någon tid svarade han ej mer på Martins hälsning och talade med honom blott i owänliga ordalag.

En dag sågo innewanarne på Hohenstrasse ett halft dusin med hillebarder bewäpnade polistjenstemän intränga i Martins hus. Martin war wid tillfället med sin hustru och sina båda wackra döttrar wid senkostbordet. Hustru och barn försträcktes ej litet, då farlarna inträdde; men Martins ansigte wisade ej spår af fruktan. Han brukade säga: den som ej ondt gjort, har ingenting att frukta.

Ett fällskap, sade han till anföraren, låter mig ana det I tron att någon förbrytare finnes i huset.

Sag hoppas, sade denne, att wi ej skola finna honom här.

Med dessa ord uppforbrade han fruntimmerna att afslägena sig och Martin att sätta sig, för att få af honom beswarade ett par frågor. Då drog han några papper ur fickan, hwaraf det ena hade underskriften: "Martin," och frågade, om han erkände detta såsom sitt. Martin gjorde det; han kunde ej annat se, än att namnet war skrivet med hans egen hand.

Då hör jag och den sorgliga pligten, utropade tjenstemannen, att föra er i fångelse. Följ mig!

Sag? ropade Martin förvirrad, blickande än på det hemliga hetsfulla papperet, än på hillebardiererna. Hvad är min förbrytelse?

Tjenstemannen kunde ej beweas att gifwa den allmänt högsaktade och wärderade mannen ett svar. Han gaf stadstjenarne ett tecken och den olycklige greps i ögonblicket.

Mitt samwete, sade Martin, wet ej af någon dålig handling. Jag har dersföre den sålra förhoppning att Gud ej skall öfwergifwa mig. Jag följer er således utan fruktan.

Wid dörren till hans hus stod en omätlig mängd menniskor. Han gick med lugn min genom de nygiriga och ankom snart till det dystra fångelsset. Hans process fördes med största ihwer, emedan hela werlden trodde att hans ofskud skulle under loppet af processen bekräfta sig.

Om aftonen, sex dagar efter Martins häftande, ringde en lär-gosse med sådan häftighet på dörren hos den flickigaste läkaren

i staden, som om han welat ringa sönder klokan, och slog desutom med knytnäwarne på dörren så hårdt, att grammarne sprungo till och frågade, hvad som stode på.

Min herre, sade han, är nära att uppgifwa andan. Kommer ej doktern genast, så finner han honom död.

Hvem är din herre, frågade läkaren, som sjelf öppnade dörren, för att se hvad det kunde wara för ett larm.

Min Gud, känner ni ej Gerhard på Hohenstrasse, der ni så ofta warit på middag.

Hwad? Är Gerhard sjuk? utropade doktern med en stämma, som mer vittnade om glädje än om medlidande. Spring, min wän, och säg din matmoder, att jag inom några minuter will wara hos henne.

Med dessa ord gick han tillbaka till sin wåning, tog hatt och kappa och skyndade till Gerhard. Aldrig hade hans kallelse till en sjuk någonsin warit mera wälkommen. Ett "gud ske lo!" efter det andra strömmade öfwer hans läppar. Han fann Gerhard i den häftigaste feberparoxysm. Sedan han gjort de nödiga anordningarne, befallte han de närwarande att afslägena sig och stannade ensam wid den sjukes bädd. Förgäfwes satte han gång på gång frågor på Gerhard. Han syntes ej förstå dem. Hans själ war i häftigaste rörelse. Han mumlade förvirrade ord mellan tänderna, men så stybliga, att det war doktern omöjligt att förstå ett enda. Då lutade han sig slutligen till den sjukes bädd och hwistade ordet "Martin" i hans öra. Detta ord for som ett elektriskt slag genom Gerhards wäsen. Han reste sig upp och ropade med rasande stämma: hwem wägar för mig nämna min kusins namn? Jag will ej höra det. Förlåt Du kvinna!

Wid dessa ord rullande hans ögon wilbt omkring; han sammanhet tänderna, så att de gnistade, och vred händerna. Sedan han några ögonblick intagit denna hotande ställning, öfwer-gäfwes honom hans krafter. Han tillslöt sin ögon och sade med matt stämma: För alltid! . . . De döda komma ej tillbaka.

Gud tillåter det dock understundom, Hr Gerhard, sade doktern, i det han åter lutade sig ned öfwer sängen.

Dessa ord gjorde en försträcklig werkan på den sjuke. Kallsvett betäckte slutligen hans panna; hans ögon wände sig framspettigt i sina hål; han rosflade såsom någon, som man will quäfwa. Han sökte att åter upplyfta sig. Från detta ögonblick kunde doktern ej mer afsecka honom någon framwelse.

Dagen derefter hängdes på stadens afrättsplats den olycklige Martin, som befunnits skyldig till försäljning af handlingar. På hans wäg till afrättsplatsen mötte han doktor N., som sedan lång tid war hans wän.

War wid godt mod, min wän, sade det olyckliga offeret; Gud skall nog hjälpa oss. Ankommen till afrättsplatsen, ristade han följande ord till folket, som i mängd betäckte platsen:

Medbergare, jag bör ofsydlig. Jag wet ingenting om den förbrytelse, hvarföre jag är anlagad. Jag bedyrar det i detta ögonblick, då jag skall framträda inför Guds domstol. Nå hans vilja ske! . . . Beden för mig.

Koffet gret och bad, men Martin blef icke desto mindre hängd.

Några ögonblick efter hans afrättning togs hans kropp ur galgen och lemnades åt doktorn, som af öfverheten begärt tillstånd att begrafsna sin wän. Ännu samma afton fördes han af några wänner på en bår till det närbelägna barfotaklofret och nedfänktes i en wrå af dess kyrkogård.

Genom doktor N:s omsorg hade Gerhard snart blifwit af med sin feber. Men han war ej desto mindre dyster; hans ord woro så ofbrutna och ofammanhängande, att hans hustru länge ej trodde på hans återställande till hälsan. Han satt hela timmar försjunken i djupa grubblerier och för oupphörligt med handen öfwer den bleka, mot jorden lutade pannan.

Margaretha, sade han en afton, då han war ensam med sin hustru, hvarföre sade du mig för åtta dagar sedan, att de döda kunna lemna sina grafwar; hwad menade du dermed?

Heliga jungfru, hvarade den städers hustrun, sådana ord hafwa aldrig kommit ur min mun. Det är wäl i febern som du har hört dem.

Lemnade du mig ett enda ögonblick under den fasanfulla natten, frågade Gerhard vidare.

Ungefär en half timma, war swaret; doktorn wille så.

Hvarföre har du lydt honom, den utlingen, sade Gerhard, i det han med stora steg gick upp och ner i kammaren. Hvarföre har du ej sagt något till mig derom? Hwad gör det mig, om de döda återkomma till jorden? Jag fruktar dem ej.

Min kära Gerhard, invände Margaretha, du skall . . .

Tyft, tyft, Margaretha. Jag har legat i feberwanfenne, jag wet det; men dessa ord woro ej något foster af min hjerna; jag har lika tybligt hört dem, som du nu förnimmer hwad jag säger. Jag will tvinga doktorn att säga, hwad de skola betyda.

Med dessa ord kastade sig Gerhard åter på sin stol och förföll i dyster, tyfnad, hvaruti Margaretha ej vågade söra honom. Sedan ser han plösigtt upp såsom ur en dröm och begynte åter att wandra upp och ner i slagan.

Och om han ej sagt så, tänkte han för sig sjelf, kunde det wäl wara himmelens slämma?

Denna tanka dref honom med oemotståndlig kraft, att för sig söka reda sin mistänka. Han sattade sin hatt och gick till doktorn. Wid anblicken af den redlige läkaren, hwars blick syntes intränga i deras själ, på hvilka han såg, kunde Gerhard ej återhålla en rysning. Han såg ut såsom en förbrytare inför sin domare.

Hwad felas er, Gerhard? Ni ser sjuk ut,

Jag tackar, Hr Doktor; det felas mig ingenting, alldeles ingenting. Jag är återhäld, alldeles återhäld. Feberdrömmar, Hr Doktor, äro dock någenting besynnerligt. Ni har sagt mig en mängd saker, som ännu hwälfwa i mitt hufvud.

Det kan wara; men ni förstod mig ej.

Jag? Jo bewars, jag har ganska wäl förstått er och önskar nu weta, hwad er mening dermed kunde wara. Ser ni, det finnes onda tungor, som wäga anfälla äfwen det bästa rykte.

Har någon tänkt att anfälla edert?

Wäl ej; det kan ej anfallas, ni wet det. Men . . . forsigen, hvarföre, Hr Doktor, skulle ni säga mig att de döda uppstå ur sina grafwar?

Hr Gerhard, har ni återfått edert feberanfäll? Ni har rätt, feberanfäll äro högt besynnerliga.

Gerhard, som trodde sig af detta doktors tal kunna sluta att orden ej kommit från honom, tyfnade nu för några minuter; sedan fortsfor han i en lättare ton:

Tror ni verkligen att de döda kunna lemna sin sorgeliga bostad?

Dertill vågar jag hwarsen swara ja eller nej. De trowärdigaste personer neka det ej, och hvarföre skulle man ej sätta tro till deras utsago? Gud är allsmäktig.

Jag hade hållit er för mindre widsteplig, Hr Doktor.

Jag vårdar ej direkte att andeuppenbarelser på jorden kunna ega rum, men det gifwes folk, som se det.

Wid dessa ord störtade Gerhard med gapkratt på dörren, men kämpade under detta med den fruktansväraste rörelse. Han flyttade hastigt bort; det war, som wore han förföljd af ett spöke. Hemskommen kastade han sig, dryppande af swett, på sin säng och tillbringade en af de nätter, som ingen annan kan föreställa sig, än sådana, som i hvarje ögonblick känna häret af försträckelse resa sig på deras hufwuden. Sålunda morgon gaf hans hustru honom ett bref, som hon maskinmässigt öppnade. Hwilsken försträckelse grey honom ej, då han kastade en blick på stilen. Det war skrifwet af Martin, och uhligen skrifwet, ty flera bokstäfwer woro ännu wäta.

Här har hufwulen sin hand i spelet, ropade han, och beneu darrade under honom. Ett swårt töcken drog sig öfwer hans ögon; han föll i djup wannast. Himmelen ware mig nådig, ropade han, då han återkom till sig sjelf; det är Martins stil. Huru är detta möjligt! Han är hängd och begrawen och skrifwer mig likwäl till.

"Hr Gerhard," läste han, "du wet, hwem utaf oss, som är syddig till den förbrytelse, hvarföre jag hängdes den 9 dennes. Jag will ej ditt förderf; men jag will åter uppträda bland mina medbergare och njuta ertas aktning och wänskap; min hustru skall ej dö af sorg. Gud är rättfärdig och allsmäktig. Han till-

låter underfundom att de döda uppså! Lyfna till ditt samvetes vittnesbörd. D. 28 Oktober 1690. Din wän Martin."

Gerhard war likasom förstenad; hans blod war kallt och ögonen hylade orörliga på det förfärliga brefwet. Hans hustru fann honom i detta tillstånd och lät henta läkaren, ehuru Gerhard strängeligen förbudt detta.

Kära Gerhard, åter den förskräckliga febern, sade doktorn, i det han kände den sjuka på pulsen. Det måtte hafwa händt Er något, som föranledt detta anfall.

Hwad vill ni säga dermed, frågade Gerhard hastigt och försökte att hålla sig så kallblodig som möjligt.

Det tillkommer den sjuke, att i detta hänseende upplysas läkaren. Wi se wäl något af det, som rör kroppen; men i själen funna wi ej skäda. En sorg, ett bekymmer äro ofta orsaken till de betänkligaste kroppsliga tillstånd. Kanste är detta händelsen afwen med er. Jag tror bestämt att ni fruktat de döda.

Jag! — frukta de döda! Hwad tänker ni på! När jag i går talte med er derom, war det skämt, bara skämt. Swarföre skulle jag också frukta dem? Är jag dem något skyldig? Korteligen, jag vill ej mera höra talas om den olycklige Martin.

Om Hr Martin? frågade doktorn förwånad, långsamt uttänjande hwarje stafwelse. Jag har ej nämnt hans namn. I öfrigt förwånar det mig, att ni ej skulle hysa något medlidande för hans olycka.

Hwad, medlidande med en, som blifwit hängd?

Säg ej ut hwad tungan vill säga. Er afidue kompanjon war en rättssakens man. Den menliga rättwisar: har dömt honom, men den gudomliga låter sig ej be dragas. Den verkliga skyldige skall snart hänga i samma galge, der Martin dödt, och Martin skall lesiwande öfwerwara den brottfliges afrättning.

Har han verkligen lemnat sin graf, slammade Gerhard.

Jag har ju redan sagt er, att detta ej är omöjligt.

Med dessa ord lemnade han Gerhard, som tillbragte följande dagen i en förfärlig dödsängest. Hans hustru höll honom för wanfönnig och hela staden trodde snart det samma. Trede dagen om aftonen kände han sig åter hafwa så mycket kraft, att han kunde besöka sin bod. Då fick han åter ett bref, som lät sålunda:

"Nå min wän, vill du ännu längre motstå ditt samvetets röst? Will du ännu ej fungöra min ofuld? Besinna om att du ej talar, skall Guds röst tala."

Gerhards tillstånd blef allt betänkligare och betänkligare. Han upphörde att arbeta. Än språng han omkring i huset såsom en besatt, än satt han flera timmar orörlig på en stol. I sömnen talade han högt om rättwisa, öfwerhet, sträckbänk, Gud och galge, och trodde sig alltid omgifwen af förfärliga spöken. Swarfemte dag erhöill han regelmässigt ett bref från den döda Martin. Dessa bref författ: honom ej blott ett tillstånd af galenskap, utan som om han varit besatt af djefwulen. En morgon då han åter fått ett bref, kom han utom sig ned i sin bod. Ett dusfin squallerfåringar från grannskapet hade der slagit sig ned. De bleswo förskräckt wid

Det förskräckt fladderfåringar.

ansikten af Gerhards rygliga utseende och wille se såsom en skof får för en warg. Gerhard erböd ock ett försträcktligt utseende; hans mun war öfvertäckt med skum, hans ögon woro insjunkna såsom på en döb, och käringarne sågo hin onde sjelf framstida i alla hans rörelser.

Gerhard, kära Gerhard, hwad går åt dig, ropade hans hustru, höjande sina händer mot himmelen.

Hwad som går åt mig, ropade han mera med wrålande än menligt artikulera stämma. Det skall du snart få erfara, ty . . .

Han fulländade ej meningen, utan förtade genom käringhopen ut på gatan. Käringarne rusade ut efter honom, uppgerbrande alla goda medborgare att fasttaga honom. Men han war försunnen. Vid samma tillfälle hysfelfatte sig på rådhuset stadens domare med ransakning om en grof förbrutelse. En mördare höll juft på att försvaras af den berömdaste advokaten. Salen war full af åhörare. Talaren war juft hunden till det intressantaste stället af sitt tal, då han plötsligt afbröts af rösten af en människa, som med knytswarne banade sig wäg genom mängden fram till domaren.

Hillebardierer, skaffen denna människan ur wägen, sade den främste af domarne.

Jag går ej ur stället, röt denne, förr än I hört mig. Jag har försträcktliga saker att uppenbara. Jag har att anmäla för er, att Martin är uppstånden från de döda.

Denna människa är galen, ropade ordföranden, wändande sig till sina kolleger.

Hören mig, hören mig, I domare; ty jag swär inför Gud att Martin lefwer.

Och hwarifrån wet ni detta?

Han har skrifwit sex bref till mig, sedan han blef hängd. Väsen här sjelf. Jag är en eländig, en mördare, som wärre sönderslites af mitt samwete, än hwad någon sin kan se genom edra pinoinstrumenter. I hafwen öfhyldigt dömt Hr Martin. Jag är den öfhyldige. Dersöre slå mig i ledjer, dömen mig, hängen mig! —

Denna bekännelse gjorde ett djupt intryk på mängden, men ännu djupare på domaren. En enda wägade falla bekännelsen för en werkan af wanfune. Då lät sig en ny stämma höras ur folks höj. Denna stämma bekräftade sanningen af Gerhards uttalo. Folkmasan måste änyo röja wäg. Då framträngde doktor N. till domarne och afgaf följande förklaring:

Martin lefwer werkligen. Gud betjenade sig af mig, för att rädda honom. Jag erhöill tillåtelse att straxt före hans afsträttning besöka honom i fångelsät. Då erinrade jag mig plötsligen historien om en rik Engelsman, som lifaledes war dömd att hängas, och som räddades af sin läkare. Jag gjorde en liten öppning i luststruppen, hwarigenom delinquenten kunde hämta den för lungorna nödiga lusten under den stund han hängde i galgen.

När Martin efter sin afsträttning öfwerlemnades åt mig, andade han ännu, men så swagt, att en hwar måste hålla honom för döb. Jag använde alla mig bekanta medel, och hade glädjen att redan följande dagen se honom utom all fara. Hwad brefwen beträffar, så gaf mig himmelen genom dem att upptäcka den öfhyldige, lika lyckligt som jag fört räddat den öfhyldige. Då jag war fullt öfwerthygd att Martin war öfhyldig, wände jag mig med all min uppfinningsförmåga mot den grymme och hjertlöse Gerhard, hwilken hela werlden kände såsom Martins dödlige owän. Några af honom i en feber uttalade ord stärkte mig fullkomligt i min förmodan, och jag beslöt att genom dessa bref till nedesta grunden upplysa Gerhards samwete. Hwad jag önsfades lyckades öfwer all förmodan.

På denna berättelse följde ett allmänt bifallrop. Sessionen upplöstes. Alla följde doktern till hans hus och Martin återfördes i triumf till sin familj. Följande dagen hängde Gerhard i samma galge, hwarifrån Martin blifwit så underbart räddad, och folket ropade: "Ja, himmelen är rättfärdig."

Ebb och Flod.

En högt märkwärdig, påfallande och gätlif företeelse, hwilken innewånarne på öar och hafskuster dagligen kunna observera, är ebben och floden, eller hafwets omwärlande, dagligen två gånger återkommande, stigande och fallande. Den består, såsom bekant är, hufwudsakligen i följande. Begynnar man iakttagelsen wid tiden för det högsta wattenståndet eller floden, så förmärker man i början under lång tid ingen förändring. Snart inträder dock ett småningom skeende undansjunkande af watten, hwilket lätt skönjes derpå, att delar af stranden, som fört woro öfhyldiga, nu börja att framtritta, och att vålar och dyllit, som fört woro betäckta af watten, nu börja framstå öfwer wattenytan. Detta wattenets undansjunkande går under trene timmar snabbare, men aftager i hastighet mer och mer och upphör fullkomligt efter 6½ timma. Nu har wattenet uppnått sin lägsta ståndpunkt; detta är ebb. Hela stränder, som fört varit betäckta med watten, äro nu fullkomligt terra och kunna utan fara passeras af wagnar och fotsångare. Men detta wattenets utblifwande warar blott så minuter. Då begynnar wattenet åter stiga, fört fort, sedan långsamare och långsamare. Detta stigande kallas flod. Det går fortare tre timmar efter dess början, aftager småningom i hastighet och upphör efter 6¼ timma.

Stånaden emellan det högsta och lägsta wattenståndet, eller djupet, till hwilket wattenet faller, räknadt från högsta ståndpunkten, är högst olika på olika tider och orter. Vid de tyfla stränderna af Östersjön uppgår stånaden mellan den wanliga ebben och floden till 12 fot, i Amsterdam blott till 1½ fot, i Brest och

Calais till 18 fet, wid westliga ändan af kanalen Manche till 40 - 50 fet, i Annapolis wid Lumbay i Nordamerika till 60 fet, ja på flera andra ställen till dubbelt så mycket. Junestutna haf, såsom Östersjön och Swarta hafwet, hafwa ingen ebb och flod, ännu mindre flera inffoar, såsom Kaspiiska hafwet. I Medelhafwet är förändringen mycket swag.

Tiden från ena floden till den andra räcker 12 timmar och 25 minuter; dertfore inträda ebb och flod ej alla dagar på samma tid, utan hwarje dag 50 minuter sednare än den föregående, och på dessa 50 minuter på 14 dagar göra 12 timmar, så infälla ester denna tidrymd ebb och flod på samma timma som 14 dagar förut. Härwid förmärker man lätt att floden, liksom ebben, inträffar på samma punkt de dagar, då det är nyständning och fullmåne; och som månan hwarje dag går 50 minuter sednare genom meridianen än den föregående, så inträffar floden dag efter dag så mycket sednare, som denna tidrymd är lång. Redan härstaf kan man slutat att ebbens och flodens fenomen har samma sammanhang med månan. Dertill komma äfwen andra omständigheter. Wid tiden för nyständning och fullmåne är floden högst, wid det första och sista kvarteret deremot lägst. Slutligen är månans afstånd från jorden — wi weta att detta varierar emellan 48,700 och 54,400 mil — ej utan inslytande, i det att floden, då månan är of närmast, är högst och wid des längsta afstånd deremot lägst.

Nedan Kepler härledde dertfore ebbens och flodens fenomen från månans attraktion eller dragningkraft, men först Newton, upphöfsmannen till läran om himlakropparnes ömsföridiga attraktion, gaf en fullkomligt nöjaktig förklaring, som blifwit widare utförd af vår tids största naturforskare. Denna förklaring är hufvudsakligen följande. Jorden drar icke allenast månan till sig och werkar derigenom des kretsformiga rörelse, som fulländas på en tid af $27\frac{1}{2}$ dag, utan månan utöfwar på henne samma inslytande. Men wi kunna ej alla delar attraheras med lika styrka, utan de närmare starkast, de afstagnare åter swagast. Ester denna lag afstager den attraktionskraft, som en kropp utöfwar, med afståndet, och detta i den proportion, att på dubbelt afstånd attraktionskraften förminstas fyra gånger, på tredubbelt afstånd nio gånger, på fyradubbelt serton gånger, o. s. w. Tänker man sig nu jorden omgifwen med watten, så attraheras de månan närmare liggande wattendelarne starkast; denna starkare attraktion fortplantar sig på de afstagnare wattenmassorna, som blott beröras från jordens sidor, och förorsakar på den punkt af jorden, om ligger rak under månan, eller har månan i Zenith, ett sammanhopande af watten, eller hwad wi kalla hafstod. Detsamma sker på jordens motsatta punkt, som är långt afstågen från månan. Denna attraheras minst af månan, dertfore quarstanna de här beständiga wattenmassorna, och det upplär i följes ett upp-

svällande af desamma eller hög flod. På alla de punkter af jordytan, som ligga midt emellan de båda förut angifna, eger på samma tid det djupaste wattenstånd eller den djupaste ebb em. Men ej blott de punkter af jorden, der månan står i Zenith eller Nadir, hafwa flod wid samma tid, utan med alla dem, för hwilka månan wid samma tid befinner sig i meridianen eller högst på himmelen, är det enahanda förhållande.

Till följe af jordens swängning omkring sin avel, rör sig månan på himmelen stenkart från öster till wester, hinner på 24 timmar och 50 minuter omkring densamma och är wid förloppet af denna tid åter wid horisonten. Han — månen — kemmer följaktligen öfwer särstilda punkter af jorden i Zenith och Nadir, liksom i meridianen, och flodvägarne enka då bort till andra trakter af jorden; men ester 24 timmar och 50 minuter hafwa samma orter åter flod, såsom de hade före denna tid och ester halfwa förloppet af densamma. Ester denna förklaring måste nu hwarje ort på jorden hafwa flod wid den tid, då månan befinner sig inom en sybar eller ösybar del af sin meridian. I hellska werket inträder floden nästan alltid något sednare, hwilket förorsakas af wattnets motstånd, wattenpartiklarnes ömsföridiga rörelse och det motstånd, som kusterna sätta mot wattnets rörelse. Ett dylikt fördröjande af en werkan förefommer, såsom bekant är, ofta i naturen; den starkaste hetkan förefommer ej om midnagen, då solen står högst, utan först några timmar sednare o. s. w. Den tidrymd, som föregår mellan månans fulmination, eller ögenblicket då den går genom meridianen, och den derpå följande höga floden, är på samma ställen alltid densamma, med undantag af några små förändringar, som förorsakas af stormar o. s. w.

Men det är ej endast månan, som har inslytande på jordens watten; äfwen solen utöfwar ett sådant, ehuru för det oerhörda afståndets skull det måste wara swagare. På lika afstånd som månan, skulle solen i kraft af sin ofantliga massa utöfwa en 28,350,000 gånger starkare attraktion än densamma. Men då den är omkring 400 gånger längre borta än månan, så är des dragningkraft wäl 180 gånger större än månens, men skilnaden i attraktion, som den utöfwar på närmare och fjernare punkter af jordens yta, liksom på jordens medelpunkt, är i förhållande mycket ringare och, i se ga om des inverkan på hafwet, kommer det blott an på denna skilnad. Likwäl är werkan af solen så till wida ganska märkbar, som den antingen försärker eller förswagar månens inslytande och tillika förändrar tiden för flodens inträde, i det att den påsybar eller fördröjer denna. Står månan, solen och jorden i rak linie, så werkar månan inom samma trakter af jorden ebb och flod, liksom solen; floden måste då blifwa högre och ebben djupare än wid andra tider. Den nämnda ställningen af dessa tre himlakroppar eger rum så wäl wid tiden för nymånan som fullmånan, och werkligen är, såsom

vi anmärkt, floden wid denna tid aldrig högst. När åter månan är i sitt första eller sista quarter, så sammansälla punkterna af den största månfloden med dem af den djupaste solebben och tvärt om. I denna ställning verka sol och måne emot hwarandra; dock är månans verkan öfvervägande; det inträder sålunda flod, dock är denna lägre än på hwarje annan tid. I dessa båda himmelskroppars öfriga ställningar till hwarandra måste deras verkningar delvis upphäwa och mångfalligt förändra hwarandra.

Månans inverkan på hafvet förhåller sig till solens ungefär som 5 till 2. Men härwid måste naturligtvis tagas i betraktande de båda himmelskropparnes föränderliga afstånd från jorden. Värdas största afstånd äro 21,013,700 och 54,400, det minsta 20,320,000 och 48,700 mil. Solens verkan på desz största och på desz minsta afstånd förhåller sig som 21 till 19. Månans verkan på desz största och minsta afstånd förhåller sig som 39 till 43.

Båda dessa himmelskroppars afstånd från equatorn är ej utan inslytande. Theorien visar att floden är desto större, ju närmare båda himlakropparne stå equatorn. — Om man jäfter afseende på dessa olika omständigheter, är man i stånd att på förhand bestämma de dagar, då floden kommer att stiga som högst, och höjden af densamma för en bestämd ort, jemförd med flodhöjden för en annan; en omständighet, som naturligtvis måste vara af wigt för handeln, liksom deras bestämmas de mått och steg, hvilka måste tagas till förefinnande af öfversvämningar o. s. w.

Rörande de enskilda märkvärdigheter, som floden erbjuder på olika orter, är följande att högfomma. I Stilla Hafwet är floden till största delen ganska swag; wid Sällsöarna stiger den blott till 1 fot, wid Sandwicksöarne blott till 1 fot, wid Sandwicksöarne till 2½. I Atlantiska hafwet utgör den till 3 fot, wid Azorerne till 8, wid Martinique wid amerikanska kusten till 80, wid engelska och franska kusten till 29 fot. I Nordisjön, wid Elbes mynning till 12, och wid Helgeland till 6 fot. I Medelhafwet är den ganska swag; wid Neapel och Toulon går den ej öfver 1 fot, wid Venedig till 1½ o. s. w. I Östersjön saknas den helt och hållet. Wid Tonkin i Ostindien varar floden 12 timmar och eben liksom; två gånger i månaden uteblifwer här floden helt och hållet. Samma skall händelsen vara wid Orinocoarne, hwarest ebb och flod några dagar före och efter fullmånan sela råka 12 timmar.

På de tyfsta kusterna af Nordisjön sammanträffar ofta floden med förfärliga stormar. Till och med dammar, som höja sig 20—24 fot öfver flodens högsta wattenstånd, öfverströmmas då, och hwad som värre är, genombrytas. En dylik öfversvämning egde rum iuldagen 1717. År 1825 förnyades denna olycka. Orsaken syntes vara att en ovanligt hästig storm sammanträffade med månans oghusamma ställning.

I strömmarne warar eben wänligtvis längre än floden. Båda tilltaga märkwärdigt i hastighet och stiga t. ex. i Themsen wid London 5 fot i minuten. Floden går ofta djupt in i strömmarne. Så t. ex. skall den funna bemärkas till och med 120 mil uppe i Amazonfloden.

En behymlig företeelse är förenad med wattenets stigande i floden Dordogne, der denna loftar sig ut i Garonne. Den består i wattenberg, stundom så stora som ett hus. Denna wattenmassa wältar sig med stor hastighet och bulser mot stranden, som erkrosande allt, som ligger i desz väg.

Uti isjöar, till och med i de större i Asien och Amerika, finnes met spår af ebb och flod. Den förminskning eller det stigande, som förorsakas af regn och torra, kan naturligtvis här ej räknas. Smellertid förefomma i vissa sjöar märkwärdiga rörelser, så t. ex. på Wetteren i Sverige och Genersjön i Schweiz, der watten, utan någon synlig orsak ofta på några minuter stiger ända till 5—6 fot. Några seka orsaker här till i den olika tryckningen på olika delar af sjöns yta, andra i underjordiska förbindelser mellan dessa o. långt osägsna watten.

En indisk Botgörare.

"Guru det är en underlig väg till wisdom att wara galen i denna werlden," såsom wi en gång hört det framkallas från predikstolen, bewisar bäst nedanstående drag af indisk helighet. — Den helige Brammen, om hwilken här är fråga, är stadd på wandring och will göra denna resa så andäktigt som möjligt. Detta går så till, att han ej fortssaffar sig medelst fætternas hjelp, utan han rullar sig fram på jorden, ofta sträcker af flera hundra mil, i fall han har så långt till den föresatta pilgrimsorten. Sålunda rullar han sig fram från ort till ort, endast med uppehåll af någon stund, då han will besöka wid vägen bestämda helgedomar. Man har exempel på en, hwars rullart warade ej mindre än nio hela år. Wid dagens inbrott wände han sig i tjocka täcken, på det han ej skulle sönderlitas af den steniga vägen. Hans son, som följde honom, war behjelpig wid denna rullningomarsch. Widt och bredt spriddes ryktet om den heliga mannen. Hvar han kom, sann han andäktiga sjänar, som springande, pipande och trummande mötte honom. Desutom stode de trogna i en hög på båda sidor om vägen, hemdrande den stora själen. Om han på vägen träffade en häst eller något annat hinder, war han så snedig, att han uppstod och gick på sinä ben, som annat folk, men för att ej öfverhoppa en fotsbredd, rullade han på andra sidan så många alnar tillbaka, som hästen war bred till. När han slutligen kom till södra spetsen af Indien, planterade han ett träd, såsom ett tacktjänstbete för lycklig framkomst. Sedan rullade han tillbaka ny emot Ganges. Mannen war 40 år gammal, stor och stark. Hwad war nu orsaken till denna dårhusidee? Jo, han hade, att börja med, inga barn. Han gjerde då ett löfte, att om Brahma wille skänka honom en son, skulle han med rullande fortssaffa sig genom Indien. Detta löfte höll han of ärligt. — En annan Bramin, som också war öfvermåttan fram, hade under tre års tid sofwelt i ständigt ställning och desutom ej heller legat under dagen. — En annan hängde sig i fätterna med hufwudet nedåt, 2 timmar hwarje dag. Ja det finnes ingen galenskap så ohjaglig, att ej dessa arma menniskor tro den vara "en underlig väg till wisdom."

Upplösningen af Charaden i föreg. Nr är: Almqvist.

Bild utan ord för Jernbans-Aktie-Spekulanter.